

Ernst Lossa, slachtoffer van Hitlers euthanasieprogramma

Mist in augustus vertelt het waargebeurde verhaal van Ernst Lossa, die in Beieren leefde voor en tijdens de Tweede Wereldoorlog. In 1933 komt hij op vierjarige leeftijd in kindertehuis Hochzoll terecht. Hij treft het niet. Nonnen en leerkrachten voeren er een schrikbewind. En daar ze hem voor een zigeunerkind houden – hij is een Jenische, ook een zwervend volk – hebben ze het speciaal op hem gemunt. Vervolgens verandert hij van een naïef en onschuldig jongetje in één dat steelt, in het begin door oudere jongens gedwongen, en liegt om eigen bestwil. De hel breekt los wanneer zijn geheime plek wordt ontdekt, waar hij gestolen voorwerpen en de gouden ketting met medailon van zijn overleden moeder verbergt. Voor strenge straffen

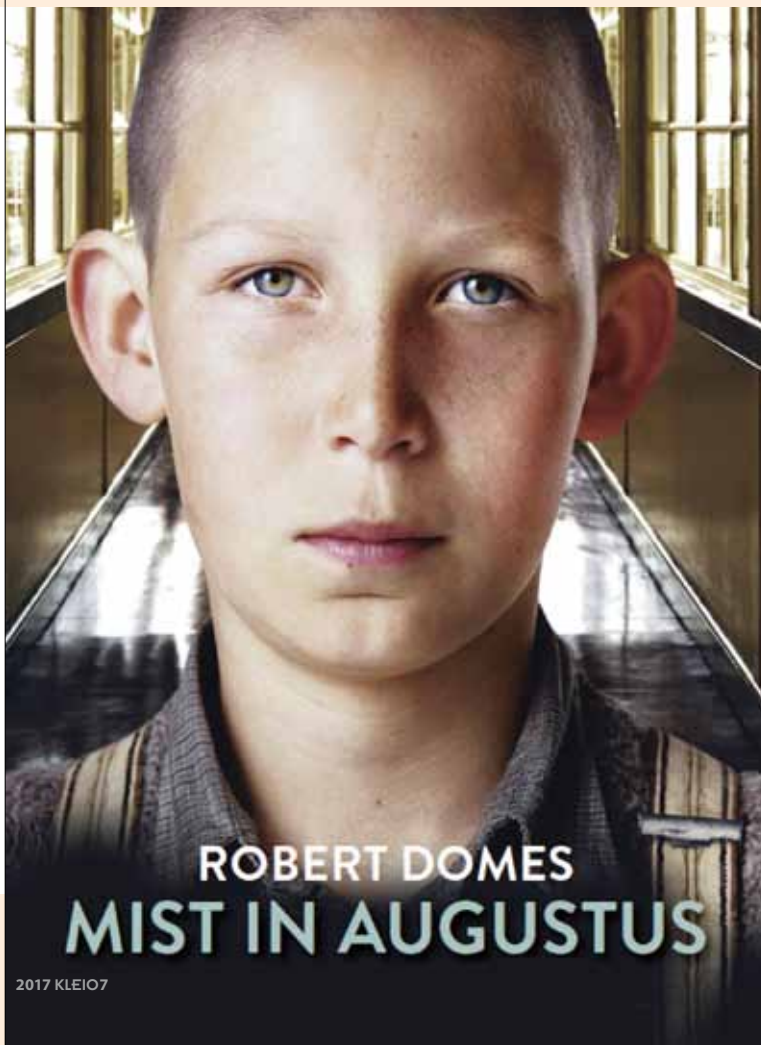
lijkt hij inmiddels immuun. Derhalve stuurt men hem als ‘onhandelbaar’ en ‘onopvoedbaar’ door naar een opvoedingsgesticht in Mark Indersdorf. Hier is het van hetzelfde laken een pak of nog erger. Als een arts een diagnose stelt met rabiante termen als ‘zeer gestoord’ en ‘impulsieve psychopaat’, zijn ook daar zijn dagen geteld. Na weer een diefstal – hij is niet de enige, zo ongeveer alle jongens stelen wat los- en vastzit – belandt hij in de psychiatrische inrichting Kaufbeuren. Zowaar ervaart hij tussen de lichamelijk en geestelijk gehandicapten voor het eerst vriendschap en voelt hij zich veilig en geborgen. Ook raakt hij smoorverliefd. Maar de euforie is van korte duur. Wanneer het oorlogsgeweld in alle hevigheid toeneemt, raakt de inrichting overvol en het voedsel schaars. Eveneens sterven er op geheim-

zinnige wijze plotseling veel patiënten of ze verdwijnen van de ene op de andere dag. Ook zijn meisje... Als artsen en verplegers hem bestempelen als ‘asociaal’, ‘lui en diefstadig’ en ‘nergens voor te gebruiken’, wacht hem in augustus 1944 een vreselijk einde.

Onderzoeksjournalist Robert Domes, politicoloog en communicatiewetenschapper, heeft voor de biografie ruim vier jaar research verricht in dossiers en archieven. Ook voerde hij gesprekken met familieleden en overlevenden en deed hij uitvoerig onderzoek naar de rassen- en gehandicaptenpolitiek van het nationaalsocialisme. De ondertitel luidt dan ook: ‘Het hartverscheurende verhaal van het euthanasieprogramma van de nazi’s.’

In zijn nawoord vermeldt de auteur onder meer dat Hitler een geheim decreet had laten uitgaan, waarin stond dat ‘ongeneesbare zieken bij kritische beoordeling van hun ziekte-toestand in aanmerking kunnen komen voor de “genadedood”’. Volgens de schrijver had het decreet geen rechtskracht, maar was het wel voor ‘volgzame ambtenaren, artsen en verpleegkundigen een vrijbrief om zieken, hinderlijke personen en mensen die anders waren te vermoorden’. Het gaf hun, wat hij noemt, ‘willekeurige’ redenen om mannen, vrouwen en kinderen, onder wie Ernst Lossa, te doden. De jongen heeft, in tegenstelling tot Anne Frank, geen persoonlijke aantekeningen nagelaten; hij wordt in alle documenten en gesprekken slechts door derden weergegeven. Voor Robert Domes was het een belangrijk motief om deze trieste geschiedenis, als pendant van het wereldbekende dagboek, ‘vanuit het zicht van de jongen’ in romanvorm te schrijven en hem ‘levendig’ te maken. Mijs inziens is hij daar uitmuntend in geslaagd, want evenals *Het Achterhuis* zal *Mist in augustus* de lezer, als hij de laatste bladzijde heeft omgeslagen, niet meer loslaten.

Mist in augustus.
Robert Domes
(Xander,
Amsterdam 2017),
341 blz., € 19,99

Gert Moleman ■